

Maria KLONOWSKA- MATYNIA, Kamila RADLIŃSKA
Politechnika Koszalińska

ANALIZA BUDOWANIA PRZEWAGI KONKURENCYJNEJ BANKÓW KOMERCYJNYCH NA PRZYKŁADZIE POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO 1994- 2005

Niniejszy referat dotyczy konkurencji i konkurencyjności sektora bankowego w Polsce. Zasadniczym celem jest analiza uwarunkowań tworzenia mechanizmu konkurencyjnego sektora bankowego oraz przejawów jego funkcjonowania w Polsce na przestrzeni lat 1994- 2005. Badany sektor bankowy wykazuje wyraźną tendencję do umacniania pozycji konkurencyjnej i budowania przewagi. Przejawem konkurencyjności działalności banków mogą być tendencje wzrostowe m.in. tradycyjnych miar efektywności np. współczynniki marży odsetkowej. Referat jest jedynie wprowadzeniem do powyższego zagadnienia. Przedstawione obliczenia stanowią podstawę do dalszych rozważań i analiz w tym zakresie.

1. WPROWADZENIE

Analizy empiryczne poziomu konkurencji¹ wykazały, że poziom konkurencji w sektorach bankowych na tzw. „wschodzących rynkach” tj. także na polskim rynku bankowym, był taki sam jak w sektorach bankowych krajów wysoko rozwiniętych i nie był to oligopol, ale struktura konkurencji monopolistycznej². Stopień konkurencji w przypadku tej struktury rynku jest wyższy, a metody konkurowania bardziej agresywne. Niniejszy referat dotyczy konkurencji i konkurencyjności sektora bankowego w Polsce. Zasadniczym celem jest analiza uwarunkowań tworzenia mechanizmu konkurencyjnego sektora bankowego oraz przejawów jego funkcjonowania w Polsce na przestrzeni lat 1994- 2005.

Podejście do problemu konkurencji, konkurencyjności wymaga zastosowania szerokiej perspektywy badawczej. Wynika to z istoty konkurencji, która jest siłą napędową rynkowych procesów gospodarczych. Koncepcje rywalizacji były rozwijane przez takich klasyków ekonomii jak D. Richardo, J.S. Milla, T. Malthusa, i przede wszystkim A. Smitha. Istnieje wiele pozycji literatury zagranicznej dotyczącej badań nad poziomem konkurencji oraz jej determinant w zakresie poszczególnych sektorów

---

¹ Analiza poziomu konkurencji na rynkach przeprowadzona m.in. w 2002r. przez ekonomistów Międzynarodowego Funduszu Walutowego R.G. Gelos'a i J. Rodos'a. R.G. Gelos, J. Rodos, Consolidation and Market Structure In Emerging Markets Banking Systems, IMF, Working Paper, WP/02/186, November 2002.

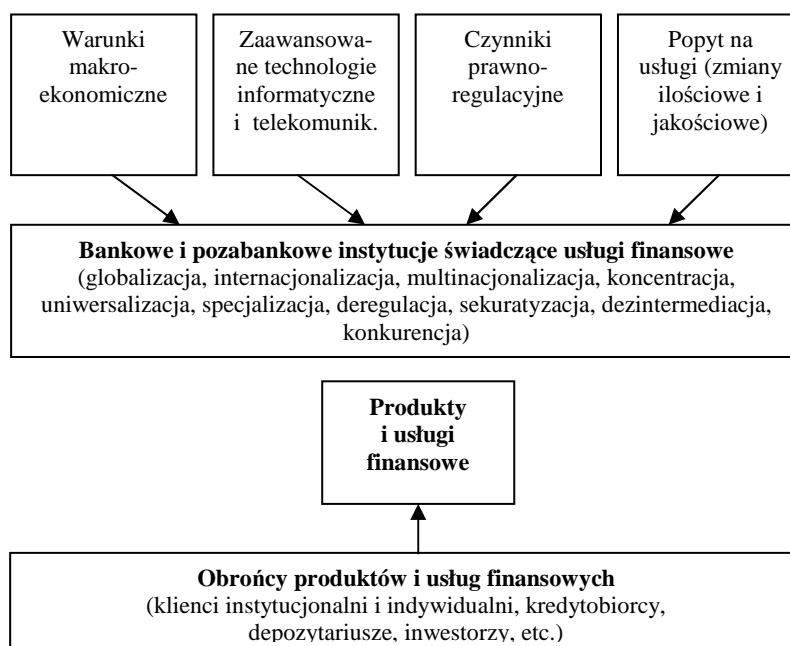
² Szerzej m.in. M. Pawłowska, Efektywność, konkurencyjność i koncentracja na polskim rynku bankowym w latach 1997- 2002- związki między pojęciami, Bank i Kredyt, NBP, Warszawa czerwiec 2004, s. 59- 66.

gospodarki. Wiele uwagi poświęcone jest czynnikom konkurencyjności, roli państwa w procesach rywalizacji, formom konkurencji czy miernikom konkurencji. Z uwagi na złożoność problematyki w rozważaniach poruszone zostały tylko wybrane kwestie, które następnie zostały przełożone na warunki sektora bankowego, ponieważ literatura krajowa oraz zagraniczna dotycząca wyłącznie konkurencyjności sektora bankowego jest niewielka.

2. BUDOWANIE MECHANIZMÓW KONKURENCYJNYCH W SEKTORZE BANKOWYM.

Okoliczności, które sprzyjały rozwojowi zachowań konkurencyjnych w bankowości to przede wszystkim: globalizacja rynków (rynku towarowego, rynku finansowego), liberalizacja rynków finansowych, postępująca deregulacja sektora finansowego, integracja oraz postęp techniczny. Banki poszukując możliwości wzrostu wybierały i wybierają taką strategię rozwoju, która zapewnia największe korzyści konkurencyjne. Zbiór czynników wywołujących zmiany w sektorze bankowym oraz na rynku niebankowych instytucji finansowych został zilustrowany na rysunku 1.

Rys. 1: Czynniki wpływające na instytucje świadczące usługi finansowe.

Źródło: D.R.Fraser, L.M.Fraser, Ocena wyników działalności banku komercyjnego, Związek Banków Polskich, Warszawa 1996, s.15.

Podobnie podawane przez Z. Zawadkę³ przemiany będące następstwem oddziaływania czynników ekonomicznych, politycznych, prawnych i społecznych i technologicznych wywołujące zmiany w sektorze bankowym to liberalizacja i deregulacja, globalizacja, sekturalizacja, postęp techniczny, postęp w integracji w ramach różnego rodzaju ugrupowań, szybki rozwój nowych rodzajów produktów bankowych, zmiany w strukturze, zachowaniu klientów i popycie na usługi bankowe. Nieco inaczej, czynniki wywierające wpływ na wygląd współczesnej bankowości sformułowali L. Oręziak i B. Pietrzak. Według autorów na funkcjonowanie współczesnej bankowości składa się wiele czynników:

1. globalizacja rynków wytwórczych i finansowych,
2. nasilająca się z nią międzynarodowa standaryzacja działalności pośredników finansowych,
3. swoboda transgranicznej konkurencji pomiędzy rywalizującymi o udział w rynku centrami finansowymi⁴.

Czynniki, które wpłynęły na przemiany zachodzące w sektorach bankowych krajów rozwiniętych i kierowały rynek bankowy w stronę struktury bardziej konkurencyjnej wydają się nieuchronne i oczywiste. W dalszej części referatu poddane zostaną analizie teoretycznej bezpośrednie uwarunkowania mechanizmów konkurencyjnych współczesnego sektora bankowego. Wybór tych przesłanek podyktowany został ich celem badania oraz ich naturalnym występowaniem w gospodarkach narodowych.

3. LIBERALIZACJA. DEREGULACJA. KONKURENCJA TRANSGRANICZNA

W wyniku procesów deregulacji i liberalizacji nastąpił wzrost znaczenia rynku w działalności bankowej, co wywarło znaczący wpływ na sytuację banków oraz ich strategię działania. Skutkiem czego było zjawisko, że banki zaczęły koncentrować swoje działania na wzroście efektywności działania. Pamiętać trzeba, że potrzeba swobodnego przepływu kapitału (liberalizacja i deregulacja) poprzedzona była swobodnym międzynarodowym przepływem dóbr i usług. Z tego powodu system finansowy, w tym bankowy, został włączony w proces globalizacji. Szeroko rozumiana liberalizacja wraz z deregulacją obejmuje uwolnienie cen spod kontroli administracyjnej, złagodzenie warunków dostępu do rynku (barier wejścia na rynek), i warunków opuszczenia rynku (barier wyjścia z rynku) oraz związane z tym zmiany w sferze regulacyjnej. W sektorze bankowym, na skutek liberalizacji i deregulacji (tj. zniesienia restrykcyjnych rozwiązań prawnych i reglamentacji) pojawiła się konkurencja, pojawiły się nowe podmioty: nowe banki krajowe, banki zagraniczne oraz inne podmioty pośrednictwa, tzw. near banks- firmy leasingowe, ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne, firmy emitujące karty płatnicze, oraz instytucje niefinansowe, tzw. non banks- koncerny samochodowe, firmy wysyłkowe, firmy softwarowe. Konkurencja nie dotyczyła jedynie krajowych i zagranicznych banków, ale także podmiotów spoza sektora bankowego. Wszystkie te działania spowodowały obniżenie rentowności banków (obniżyła się marża odsetkowa), jednocześnie pojawiły się nowe możliwości. Pojawiły się zyski z działalności pozaodsetkowej, z działalności ubezpieczeniowej oraz z prowadzenia operacji na rynku

³ Z. Zawadka, Aktualne tendencje w bankowości światowej, w: Banki w Polsce. Wyzwania i tendencje rozwojowe, red. W.L. Jaworski, Poltext, Warszawa 2001, s. 13.

⁴ L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Bankowość na świecie i w Polsce- stan obecny i tendencje rozwojowe, Instytut Naukowo- Wydawniczy OLYMPUS, Warszawa 2000/2001, s. 15- 16.

papierów wartościowych. Do zaostrzenia się konkurencji przyczyniło się także zjawisko konwergencji poszczególnych segmentów rynku oraz rynku pieniężnego i kapitałowego. W wyniku deregulacji i liberalizacji rynek finansowy ewoluuje z rynku oligopolistycznego w kierunku struktury rynku silnie konkurencyjnego, w którym trwa rywalizacja o klienta. Tabela 1 obrazuje w ujęciu syntetycznym najważniejsze zmiany zachodzące w bankowości w ostatnich dekadach.

Tab. 1: Tendencje zmian w bankowości

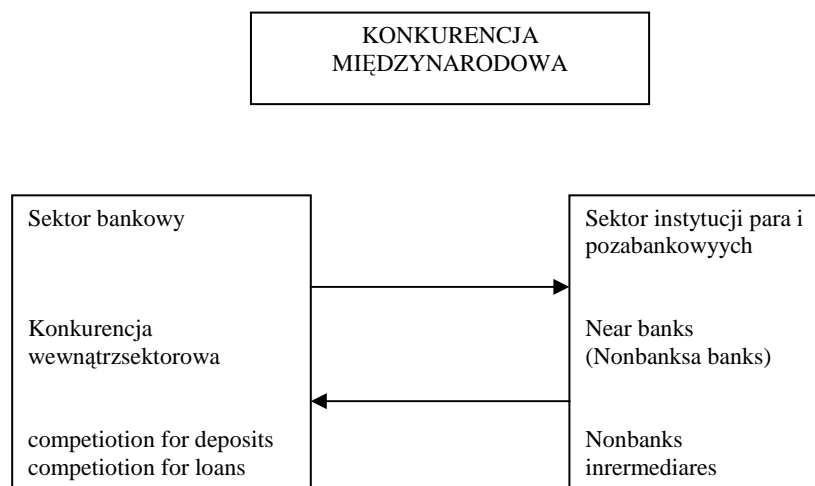
Wyszczególnienie	Bank „tradycyjny”	Bank „globalny”
Rynek	Silnie regulowany i chroniony.	Konkurencyjny, otwarty, o niskich naturalnych barierach wejścia.
Regulacja	Instytucjonalna oparta na zasadzie stabilności systemu.	Wzrastająca rola regulacji funkcjonalnej, nacisk na konkurencję i wzrost efektywności.
Rola banków	Pośrednictwo finansowe.	Bank traktowany jako firma produkcyjna nastawiona na zysk, realizowany na różnych polach.
Funkcje	Finansowanie bezpośrednie, transformacja aktywów.	Finansowanie pośrednie, działalność na rynku kapitałowym.
Nacisk	Kredytowanie.	Dochody pozaodsetkowe.
Struktura organizacyjna	Wewnętrznie zorientowania, hierarchiczna.	Otwarta na wpływy zewnętrzne.
Dostęp do usług bankowych	Głównie poprzez oddziały.	Dostęp elektroniczny w coraz większym stopniu.
Orientacja strategiczna	Strona podażowa, cele: zysk, kontrola kosztów, skala działania.	Strona popytowa (marketing), cele: zwrot z kapitału, dokapitalizowanie, wycena zewnętrzna, inwestycje.
Klienci	Lojalni, związani z bankiem.	Szukający najlepszych warunków.

Źródło: E.Miklaszewska, Zmiany strategiczne na rynkach bankowych, w: Uwarunkowania i perspektywy rozwoju działalności kredytowo-depozytowej banków w Polsce, red. L.Pawłowicz, Transformacja Gospodarki nr 97, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 1998, s.95.

Zmiany w funkcjonowaniu rynków finansowych dokonują się w strukturze rynku, w sposób niezależny od uczestników rynku oraz w sposobie zarządzania zgodnym z przyjętą, przez uczestnika rynku, strategią rynkową. W związku z deregulacją i liberalizacją przewartościowane zostały priorytety działania banku (dostosowane strategie) tzn. nacisk na utrzymanie dotychczasowego zysku poprzez poprawę efektywności działania, obniżkę kosztów oraz większą innowacyjność. Przewiduje się, że zmiany w sposobie działania oraz konkurowania na rynku bankowym prowadzić będą do wzrostu znaczenia roli elektronicznego dostępu klientów banków do usług i produktów bankowych.

Jak wspomniano wcześniej, w wyniku oddziaływania procesów deregulacji i liberalizacji, ponadto postępu technicznego, rozwoju usług transgranicznych, innowacji finansowych oraz globalizacji nastąpiła zmiana sposobu funkcjonowania sektora bankowego z branży poddawanej licznym regulacjom państwowym w kierunku sektora, w którym główną rolę odgrywa rywalizacja i konkurencja. Poza wzrostem konkurencji wewnątrzsektorowej nasiliła się bezpośrednia konkurencja potencjalna ze strony niebanków zarówno obcych, jak i krajowych⁵. Kierunki wzajemnych interakcji pomiędzy podmiotami sektora bankowego i niebankowego przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2: Przemysł usług finansowych w warunkach konkurencji między i wewnątrzsektorowej.

Źródło: S.Flejterski, Różnicowanie struktur we współczesnej bankowości, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia, t. CDXV, 341, s. 57.

Konkurencja między bankami może być zatem różnie definiowana⁶, jednakże w każdej z definicji poruszany jest problem konieczności współdziałania oraz stabilności

⁵ D.Korenik, Konkurencyjność i konkurencja banków polskich lat dziewięćdziesiątych XX w., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002, s. 11.

⁶ W literaturze spotkać można szereg mniej lub bardziej szczegółowych opisów dotyczących zjawiska konkurencji w sektorze bankowym m.in.: Konkurencja między bankami występuje w pewnej złagodzonej formie, ponieważ istnieje konieczność utrzymania stałej współpracy z pozostałymi partnerami w zakresie wzajemnych rozliczeń (K. Stepien, Konsolidacja a Efektywność Banków w Polsce. Wydanie I, Wydawnictwa

systemu finansowego. Pomimo konieczności współdziałania, konkurencja pomiędzy bankami występuje. Konkurencja jest podstawą sprawnie funkcjonującego systemu gospodarczego, w tym rynków finansowych. W gospodarce rynkowej konkurencja między firmami stanowi jej siłę napędową, jednak w bankowości stwierdzenie to ma ograniczony zasięg. Banki są podstawowymi instytucjami finansowymi gospodarki rynkowej, zatem zagadnienia dotyczące konkurencji między bankami mają istotne znaczenie dla jej prawidłowego funkcjonowania⁷. Walka konkurencyjna w sektorze bankowym nie ma charakteru tak agresywnego jak to bywa się w innych sektorach gospodarki. Sytuacja taka wynika z zagrożeń jakie silna konkurencja mogłaby uczynić dla stabilności systemu finansowego kraju. Efektem ostrej konkurencji mogłoby być np. powstania wierzycelności trudnych.

Teorie objaśniające procesy konkurencji na rynkach dóbr konsumpcyjnych i inwestycyjnych nie mają zastosowania na rynku finansowym. Istnieje kilka teorii objaśniających konkurencję w sektorze bankowym. Teoria konkurencji doskonałej głosi, że im więcej na rynku graczy oferujących homogeniczne produkty, tym rynek zbliża się do ideału wolnej konkurencji. Na rynku powstaje cena, która w jednakowym stopniu jest do przyjęcia przez kredytobiorców i deponenta. Służy temu liberalizacja usług bankowych, polegająca na zniesieniu wszelkich barier dostępu do krajowego rynku usług finansowych⁸. W realiach współczesnej gospodarki teoria konkurencji doskonałej została zastąpiona teorią konkurencji zdolnej do działania, decydenci poszukują nie rozwiązań najlepszych, tylko ich satysfakcjonujących. Nie ilość banków, a jakość ich działania decyduje o warunkach konkurencji⁹, a więc nie jest tak ważna konkurencja cenowa. Znacznie większe znaczenie, w świetle teorii konkurencji zdolnej do działania przypisuje się zaufaniu do określonej instytucji finansowej czy polityce jakościowej. Do wyjaśnienia przebiegu procesów konkurencyjnych zachodzących na rynkach finansowych słuszną jest także teoria potencjalnej konkurencji. W teorii tej podkreśla się fakt, że największe znaczenie dla klientów ma zaufanie do konkretnej instytucji finansowej. W świetle tej teorii konkurentami dla banku są firmy, które obecnie nie są w stanie konkurować bezpośrednio lub oferując usługi substytucyjne, jednak przy sprzyjających okolicznościach oferowane przez nie usługi mogą stać się usługami konkurencyjnymi – najczęściej substytutami. Na rynku finansowym potencjalnymi konkurentami dla banków są firmy ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne, banki zagraniczne. W myśl teorii objaśniających konkurencję z całą pewnością konkurencji w sektorze bankowym nie

---

Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2004, s. 54); Konkurencja w sektorze bankowym nie może zatem polegać na ostrym, rujnującym współzawodnictwie, a konkurenci nie mogą sięgać do drastycznych form działania i nie mogą doprowadzać do zniszczenia swych partnerów. Istnienie konieczności utrzymania stałej współpracy z pozostałymi partnerami, których na innych rynkach należałoby uznać za konkurentów oraz potrzeba funkcjonowania w warunkach stabilizacji gospodarczej i ogólnego zaufania do sektora bankowego wymusza łagodną formę konkurencji w sektorze bankowym. (B. Kosiński, *Tendencje rozwojowe na rynku usług bankowych*, [W:] *Bankowość na świecie i w Polsce*, L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Olimpus, Warszawa 2000/2001, s. 129-130).

⁷ E. Miklaszewska: *Deregulacja rynków finansowych a zmiany w strategiach banków komercyjnych*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004, s. 7-8.

⁸ W.L. Jaworski, Z. Zawadzka: *Bankowość: zagadnienia podstawowe*, Poltex, 2003, s. 38.

⁹ W. Szpringer, *Ochrona konkurencji i konsumenta na rynku bankowym UE*, [W:] *Przekształcenia systemowe w okresie transformacji, Materiały i Prace*, Tom LXXVIII, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, Wydawnictwo SGH, Warszawa 1999, s. 140.

można nazwać konkurencją doskonałą, wręcz przeciwnie należy nazwać ją niedoskonałą i potencjalną.

Konkurencyjność banków należy rozumieć jako umiejętność banku do konkurowania, czego wyrazem jest przetrwanie w konkurencyjnym otoczeniu. Mechanizm konkurencji sprawia, że wygranie w sektorze bankowym wiąże się z koniecznością podejmowania przez banki działań podnoszących ich atrakcyjność. Wygrana jest możliwa tylko wówczas, gdy banki posiadają zdolność i potencjał umożliwiające osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. Konkurencyjność banków ujawnia się przez porównanie kilku banków lub przez odnoszenie pewnych cech do przyjętych standardów porównań. Termin konkurencyjność, w tym konkurencyjność banków w literaturze przedmiotu zamiennie używany jest z terminami pozycja konkurencyjna banku, przewaga konkurencyjna czy zdolność konkurencyjna- mimo że terminy te nie są jednoznaczne¹⁰.

Przewaga konkurencyjna jest odzwierciedleniem, efektem zajmowanej przez przedsiębiorstwo (bank) pozycji konkurencyjnej. To unikatowa pozycja przedsiębiorstwa na rynku lub w branży w stosunku do jego konkurentów. Przewaga konkurencyjna utożsamiana jest z niższym poziomem kosztów, wyższą efektywnością działania, lepszą jakością produktów, świadczonych usług. Przewagę konkurencyjną kraju rozpatrywać należy przez pryzmat wskaźników makroekonomicznych, odzwierciedlających tempo i kierunki rozwoju gospodarczego oraz miejsce danego kraju w międzynarodowej wymianie handlowej. W literaturze za czynniki przewagi konkurencyjnej uznaje się: zasoby ludzkie (poziom kwalifikacji, koszt personelu wraz z kierownictwem, etykę pracy), zasoby fizyczne (obfitość, dostępność, koszty ziemi, wody, surowców mineralnych, źródeł energii, rozmieszczenie zasobów), zasoby wiedzy (zasób naukowej, technicznej i rynkowej wiedzy o dobrach i usługach), zasoby kapitałowe (ilość i koszt kapitału dostępnego do finansowania przemysłu, który jest związany ze stopą oszczędności oraz strukturą rynków kapitałowych w kraju), infrastrukturę (typ, jakość i koszt użytkowania systemu transportu, komunikacji, poczty, opieki zdrowotnej, administracji) oraz rolę rządu¹¹.

Zdolności konkurencyjna¹² według M. Gorynia jest interpretowana jako umiejętność osiągania i utrzymywania przewagi konkurencyjnej- i traktuje to jako pojęcie tożsame konkurencyjności. Termin inaczej definiowany jest jako zdolność konkurowania, przejawiająca się w skutecznym przeciwstawieniu się konkurencji. Zdolność konkurencyjna w szerszym rozumieniu jest zdolnością reakcji nie tylko na to co dzieje się w sferze postępu technicznego i ekonomicznego w świecie, ale również innowacyjnego oddziaływania na postęp techniczny i ekonomiczny oraz warunki podziału korzyści wynikających z międzynarodowego podziału pracy¹³.

Zamierzeniem auterek referatu dokonany krótki przegląd teorii konkurencji miał na celu wskazanie istoty terminu konkurencyjności, który jest nierozłącznie związany

¹⁰ Konkurencyjność przedsiębiorstw może być rozumiana jako agregat (system), złożony z czterech elementów tj. potencjału konkurencyjności, przewagi konkurencyjnej, instrumentów konkurowania oraz uzyskanej pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa na rynku.

¹¹ M.E. Porter, *Competitive Advantage of Nations*, PWN, Warszawa 1997, s. 74.

¹² M. Gorynia (red.), *Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002, s. 69.

¹³ T. Dołęgowski, W. Januszewicz, *Usługi a konkurencyjność gospodarki*, Opracowanie Merytoryczne zamówione przez Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1995, s.33.

z pojęciem konkurencji. Kształtowanie wysokiego poziomu konkurencyjności firm, branż, całych gospodarek, jej regionów uważane jest za jedno z najważniejszych wyzwań współczesnej gospodarki i opisujących ją teorii ekonomicznych.

4. KONKURENCJA I KONKURENCYJNOŚĆ W POLSKIM SEKTORZE BANKOWYM

Lata po transformacji ustrojowej w Polsce to okres gwałtownych przemian w sektorze bankowym, związanych ze zmianami strukturalnymi oraz technologicznymi. Tendencje przemian były wypadkową przeprowadzonych reform w kierunku prywatyzacji, liberalizacji i otwarcia gospodarki. Banki starały się formułować nowe strategie rozwoju, poszukiwały optymalnej struktury aktywów i pasywów dla osiągnięcia jak najlepszych wyników finansowych chcąc sprostać narastającej presji konkurencji. Konieczność wzmacniania kapitałowo- organizacyjnego banków w Polsce w celu osiągnięcia konkurencyjnej pozycji rynkowej w połowie lat 90. wynikała z istoty funkcjonowania mechanizmu rynkowego oraz transformacji polskiego sektora bankowego¹⁴.

Okoliczności sprzyjające przemianom struktury polskiego sektora bankowego, w tym konkurencji m.in. proces prywatyzacji, pozyskiwanie inwestorów zagranicznych dla krajowego sektora bankowego, rosnące zainteresowanie połączeniami na świecie oraz przewidywane skutki m.in. wzrost konkurencyjności polskich banków, wzrost efektywności działania doprowadziły do zmniejszenia się liczby banków komercyjnych z 87 w 1994 r. do 61 w 2005r. Zestawienie zmian w liczbie banków zostało zawarte w tabeli 2.

Tabela 2: Liczba banków komercyjnych w polskim sektorze bankowym

Lata	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Liczba banków komerc.	82	81	81	81	83	77	73	69	59	58	57	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie GINB.

Wzrost konkurencji cenowej spowodował zmiany struktury usług finansowych. Silna konkurencja zagroziła tradycyjnemu sektorowi bankowemu we wszystkich segmentach rynku¹⁵. Co więcej efektem przemian strukturalnych sektora bankowego była likwidacja segmentacji rynku bankowego, skonsolidowane banki obejmowały swoją siecią najczęściej obszar całego kraju. Skutkowało to walką konkurencyjną w obszarze polityki cenowej. W sektorze bankowym obejmuje ona politykę podwyższania stóp procentowych depozytów, przy jednoczesnym obniżaniu oprocentowania kredytów, politykę kosztu kredytu oraz politykę kosztu operacji pośredniczących¹⁶. Ogólnym spadkiem marży pośrednictwa kompensowany był relatywnym wzrostem dochodu z głównych produktów

¹⁴ S. Lachowski, Fuzje, przejęcia i alianse po polsku, Bank 1998, nr 2, s. 41.

¹⁵ Np. Banki handlowe stały się konkurentami niebankowych pośredników finansowych, pojawiły się nowe produkty, nowe potrzeby do zaspokojenia- znacznie osłabło znaczenie tradycyjnej bankowości w segmencie banków handlowych.

¹⁶ Z. Dobosiewicz, Podstawy bankowości, PWN, Warszawa 2000, s. 41.

finansowych¹⁷. Funkcjonowanie w warunkach konkurencji, w których istnieje ryzyko utraty klientów, wywarło tendencję do ujednolicenia stawek procentowych i prowizyjnych w skali całego rynku¹⁸. Innym, istotnym elementem w walce konkurencyjnej stała jakość obsługi klienta, zakres oferowanych usług bankowych, sposób dystrybucji usług bankowych oraz tzw. marketing bankowy. Konkurencja w tym obszarze dotyczy m.in. szybkości w podejmowaniu decyzji o akceptacji bądź braku akceptacji wniosku kredytowego, wydłużania okresu kredytowania, możliwości wyboru waluty kredytu, możliwości obsługi elektronicznej konta, weryfikację wniosku kredytowego w kilku bankach jednocześnie¹⁹.

O wzrastającym poziomie konkurencji w polskim sektorze bankowym może świadczyć również malejący poziom marży odsetkowej NIM²⁰. Współczynnik marży odsetkowej to obecnie często wykorzystywane narzędzie oceny sytuacji finansowej banków. W polskim systemie bankowym, podobnie jak w innych krajach UE, można zaobserwować tendencję spadkową poziomu tego współczynnika, chociaż w Polsce jest on nadal zdecydowanie wyższy niż w krajach UE. Zestawienie marży odsetkowej nominalnych stóp procentowych oraz wskaźnika inflacji prezentuje tabela 3.

Tabela 3: Marże odsetkowe, stopy procentowe oraz wskaźniki inflacji w Polsce w latach 1994-2005.

Lata	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stopa NIM %	6,2	6,0	5,5	5,2	5,2	4,5	4,6	3,8	3,9	3,4	3,7	4,1
Stopy procent .%	bd	bd	bd	27,0	20,0	20,5	23,0	15,5	8,75	6,75	8,0	6,0
Wskaźnik inflacji	bd	bd	bd	13,2	9,2	9,2	9,2	3,7	0,9	1,5	4,4	1,1

Stopa procentowa wg. statystyki to stopa oprocentowania kredytu lombardowego podawana na koniec okresu.

Wskaźnik inflacji wg. statystyki to wskaźnik cen dóbr konsumpcyjnych podawany na koniec okresu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GINB.

Do zmniejszenia marży odsetkowej netto przyczynił się głównie spadek nominalnych stóp procentowych, będący efektem obniżania się wskaźnika inflacji. Wartość wszystkich wskaźników w badanym okresie uległa poprawie. W analizowanym okresie wskaźnik ten kształtował się w przedziale od 6,2% w 1994r do 3,4% w roku o najmniejszym poziomie

¹⁷ W relacji dochód z produktów finansowych do aktywów całkowitych banków.

¹⁸ B. Kosiński, Zarządzanie przedsiębiorstwem bankowym, Poltext, Warszawa 1999, s. 101.

¹⁹ Wymienione narzędzia walki konkurencyjnej są wyraźnym znakiem zmiany modelu konkurencji w sektorze bankowym, przejściem od modelu oligopolu do modelu bardziej konkurencyjnego tj. konkurencji monopolistycznej.

²⁰ ang. net interest margin. Współczynnik marży odsetkowej mierzony wynikiem działalności odsetkowej do aktywów ogółem.

wskaźnika- 2003. W końcu analizy (2005r.) wartość wskaźnika nieco wzrosła i była wyższa od wartości minimalnej o 0,7% i wyniósł 4,1%. Ponadto, w literaturze za przyczyny wysokiej konkurencji panującej w obrębie polskiego sektora bankowego uważa się niższe bariery wejścia na oraz wysoki udział kapitału zagranicznego. Należy zauważyć, że polskie banki są zaawansowane w wykorzystywaniu najnowszych technologii informatycznych (IT). Oferują nowoczesne produkty bankowe, które nie odbiegają jakością od produktów oferowanych w bankach innych krajów UE²¹.

5. ZAKOŃCZENIE

Podsumowując: badany sektor bankowy wykazuje wyraźną tendencję do umacniania pozycji konkurencyjnej i budowania przewag. Przejawem konkurencyjności działalności banków mogą być m.in. tradycyjne miary efektywności np. współczynnik marży odsetkowej. Polski sektor bankowy w latach po transformacji 1994- 2005 wykazał w tym zakresie wyraźną tendencję wzrostową. Co może prowadzić do wniosku, że nastąpił wzrost konkurencyjności. Uzależnienie wzrostu konkurencyjności wyłącznie od poziomu marży odsetkowej, wzbudza wątpliwości. Należy jednak postawić pytanie: W jakim stopniu poziom efektywności determinuje konkurencyjność działalności sektora bankowego w Polsce?

Niniejszy referat jest jedynie wprowadzeniem do powyższego zagadnienia. Przedstawione obliczenia stanowią podstawę do dalszych rozważań i analiz w tym zakresie.

LITERATURA

- [1] Z. Dobosiewicz, Podstawy bankowości, PWN, Warszawa 2000.
- [2] T. Dołęgowski, W. Januszewicz, Usługi a konkurencyjność gospodarki, Opracowanie Merytoryczne zamówione przez Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1995.
- [3] S. Flejterski, Różnicowanie struktur we współczesnej bankowości, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia, t. CDXV, 341.
- [4] D.R. Fraser, L.M. Fraser, Ocena wyników działalności banku komercyjnego, Związek Banków Polskich, Warszawa 1996.
- [5] R.G. Gelos, J. Rodos, Consolidation and Market Structure In Emerging Markets Banking Systems, IMF, Working Paper, WP/02/186, November 2002.
- [6] M. Gorynia (red.), Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002.
- [7] W.L. Jaworski, Z. Zawadzka: Bankowość: zagadnienia podstawowe, Poltex, 2003.
- [8] B. Kosiński, Tendencje rozwojowe na rynku usług bankowych, [W:] Bankowość na świecie i w Polsce, L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Olimpus, Warszawa 2000/2001.
- [9] D. Korenik, Konkurencyjność i konkurencja banków polskich lat dziewięćdziesiątych XX w., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2002.
- [10] B. Kosiński, Zarządzanie przedsiębiorstwem bankowym, Poltext, Warszawa 1999.
- [11] S. Lachowski, Fuzje, przejęcia i alianse po polsku, Bank 1998, nr 2.

²¹ M. Pawłowska, Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych, Materiały i studia, NBP, Warszawa czerwiec 2005 r., s. 6.

- [12] E. Miklaszewska: Deregulacja rynków finansowych a zmiany w strategiach banków komercyjnych. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.
- [13] E. Miklaszewska, Zmiany strategiczne na rynkach bankowych, w: Uwarunkowania i perspektywy rozwoju działalności kredytowo-depozytowej banków w Polsce, red. L. Pawłowicz, Transformacja Gospodarki nr 97, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 1998.
- [14] L. Oręziak, B. Pietrzak (red.), Bankowość na świecie i w Polsce- stan obecny i tendencje rozwojowe, Instytut Naukowo- Wydawniczy OLYMPUS, Warszawa 2000/2001.
- [15] M. Pawłowska, Efektywność, konkurencyjność i koncentracja na polskim rynku bankowym w latach 1997- 2002- związki między pojęciami, Bank i Kredyt, NBP, Warszawa czerwiec 2004.
- [16] M. Pawłowska, Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych, Materiały i studia, NBP, Warszawa czerwiec 2005.
- [17] M.E. Porter, Competitive Advantage of Nations, PWN, Warszawa 1997.
- [18] K. Stępień, Konsolidacja a Efektywność Banków w Polsce. Wydanie I, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa 2004.
- [19] W. Szpringer, Ochrona konkurencji i konsumenta na rynku bankowym UE, [W:] Przekształcenia systemowe w okresie transformacji, Materiały i Prace, Tom LXXVIII, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, Wydawnictwo SGH, Warszawa 1999.
- [20] Z. Zawadka, Aktualne tendencje w bankowości światowej, w: Banki w Polsce. Wyzwania i tendencje rozwojowe, red W.L. Jaworski, Poltext, Warszawa 2001.

ANALYSIS OF CONSTRUCTION OF SUPERIORITY OF COMPETITIVE COMMERCIAL BANK ON POLISH EXAMPLE OF BANK SECTOR 1994- 2005

It concerns the present abstract competition and in Poland competitiveness of bank sector. Analysis of conditionality of creation of mechanism of competitive bank sector is fundamental purpose and in Poland in aspects of functioning 1994 – 2005. Researched bank sector exerts distinct trend for reinforcement of competitive position and constructions of superiority. Among others, upward trends can be aspect of competitiveness of activity of bank traditional measures of efficiency e.g. ratios of percentage mark-ups. Abstract is input to above-mentioned question only. Introduced (presented) accounts present base for farthest consideration and in this range analyses.